KESKI-SUOMEN
KÄRÄJÄOIKEUS

9.1.2019

ASIANTUNTIJALAUSUNTO EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

Viite: HE 222/2018 vp; kuuleminen 16.1.2019

Lausunnon kohde

Keski-Suomen käräjäoikeus (käräjäoikeus) kiittäen tilaisuudesta asiantuntijalausunnon antamiseen lausuu asiantuntemusalaansa liittyvästä pakkokeinolain muutosesityksestä seuraavaa.

Käräjäoikeus kannattaa esitettyjä muutoksia perusteluineen. Käräjäoikeus kuitenkin esittää harkittavaksi seuraavia muutoksia ja lisäyksiä lakiteksteihin.

Pakkokeinolaki 2 luku 12 g § 1 momentti 1 kohta

Kohtaan lisättäisiin alla olevasti sanat ”tiedoksi saamassaan”.

Tutkinta-arestiin määrätty on velvollinen:
1) noudattamaan ***tiedoksi saamassaan***, tutkinta-arestia koskevassa tuomioistuimen ratkaisussa asetettuja velvollisuuksia ja ottamaan välittömästi yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen tutkinta-arestin valvonnan järjestämiseksi;

Tutkinta-arestissa on kyse henkilön vapauteen kohdistuvasta rikosoikeudellisesta seuraamuksesta. Toki lienee selvää, ettei ketään voida velvoittaa noudattamaan mitään oikeudellista seuraamusta, josta hän ei ole saanut tietoa. Esityksen perusteluissakin on todettu, että velvollisuuksien noudattamisen alkamisajankohta on joko tuomion julistaminen tai sen tiedoksi saaminen. Rikosoikeudellisessa seuraamuksessa tästä ei pitäisi jäädä mitään epäselvyyttä lain tasolla. Tämän vuoksi käräjäoikeus esittää edellä mainittua lisäystä.

Postiosoite	Käyntiosoite	Puhelin	Faksi	Sähköposti
PL 534	Vapaudenkatu 54			
40101 Jyväskylä	40100 Jyväskylä	029 564 8100	029 564 8149	keski-suomi.ko@oikeus.fi

Pakkokeinolaki 2 luku 12 i § 2 ja 3 momentti

Kyseisiä momentteja ei esitetä muutettavaksi, mutta käräjäoikeus haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota niiden epäselvyyteen ja puutteisiin.

Velvollisuuksien rikkomisen määritelmän osalta viitataan alla 12 k § yhteydessä esitettävään.

2 momentti jättää epäselväksi sen, onko muillakin viranomaisilla kuin Rikosseuraamuslaitoksella toimivalta puuttua tilanteeseen, jossa tutkinta-arestiin määrätty jatkaa rikollista toimintaa, pakenee tai ryhtyy valmistelemaan pakoa. Erityisesti rikollisen toiminnan jatkaminen tulee tyypillisesti ensimmäisenä esitutkintaviranomaisen tietoon. Rikosseuraamuslaitoksen tehtäviin puolestaan ei kuulu esitutkinnan tekeminen eikä näin ollen sen arvioiminen, täyttääkö jokin epäilty menettely rikoksen tunnusmerkistön. Voimassa olevassa ja voimaan jääväksi tarkoitetussa muodossaan laki kuitenkin edellyttäisi nimenomaan Rikosseuraamuslaitoksen tekevän ilmoituksen myös jatkamisesta ja pakenemisesta. Säännöstä tulisi toimivaltuuksien osalta selkeyttää.

Lisäksi 2 momentissa säädetään siitä, että mikäli momentin tarkoittamissa tilanteissa tutkinta-arestiin määrätylle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, saadaan se heti panna täytäntöön. Ensinnäkin olisi tarpeen määritellä se, mitä vankeusrangaistusta tarkoitetaan. Onko kyseessä se rangaistus, jonka täytäntöönpanoa vastaaja tutkinta-arestissa odottaa, vai voiko jokin muukin hänelle tuomittu vankeusrangaistus tulla tämän säännöksen nojalla heti täytäntöön pantavaksi?

Koska vankeusrangaistusten täytäntöönpano kuuluu Rikosseuraamuslaitokselle, tarkoitettaneen sitä tässäkin täytäntöönpanosta päättävänä viranomaisena. Käräjäoikeus kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että kaikki momentissa säädetyt velvollisuuksien rikkomistapaukset ovat arvionvaraisia ja edellyttävät tai saattavat edellyttää sekä todistelun että säännösten oikeudellista arviointia. Onko tarkoitettu, että rikkomisen edellytysten harkinta kokonaisuudessaan jää Rikosseuraamuslaitokselle silloin, kun kyse on ehdottoman rangaistuksen panemisesta heti täytäntöön? Mikäli tätä on tarkoitettu, jää epäselväksi, miksi Rikosseuraamuslaitoksen pitäisi näissä tapauksissa ilmoittaa ”asiasta” poliisille ja syyttäjälle. Mikäli tätä ei ole tarkoitettu, pitää sen ilmetä säännöksestä.

3 momentissa säädetään, että vangitsemista ja velvollisuuksien rikkomista koskevan asian käsittelee käräjäoikeus. Sen sijaan tarkemmista menettelytavoista ei ole säädetty eikä viittauksia muualle lainsäädäntöön ole tehty. 2 momentin perusteella voisi päätellä, että vaatimuksen tuomioistuimelle esittää syyttäjä. Velvollisuuksien rikkomista koskeva asia on aina arvionvarainen ja tuomioistuimen pitää säilyttää asemansa asian puolueettomana ja riippumattomana ratkaisijana. Jo tämä edellyttää oikeudenkäynniltä kaksiasianosaisuutta. Ei ole myöskään vaikea kuvitella, että velvollisuuksien rikkomisen perusteeksi esitetyt tosiseikat riitautetaan. Tällöin näyttötaakka niiden olemassaolosta olisi normaaliin tapaan

vaatimuksen esittäjällä. Luontevin vaatimuksen esittäjä velvollisuuksien rikkomista koskevassa asiassa on syyttäjä, minkä pitäisi ilmetä laista.

Käräjäoikeus pitää ilmeisenä, että 3 momentti on puutteellinen ja sitä tulisi täydentää ainakin vaatimuksen esittäjän osalta. Tässä yhteydessä voitaisiin myös viitata soveltuvin osin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin.

Pakkokeinolaki 2 luku 12 k §

Käräjäoikeus pitää pakkokeinolain 2 luvun 12 a § nojalla selvänä, että pääkäsittelyssä käydään aina perusteellinen keskustelu tutkinta-arestiin määräämisen edellytyksistä. Pykälän toisen momentin ensimmäinen kohta edellyttää lisäksi, että tuomittu jo etukäteen suostuu paitsi tutkinta-arestin toimeenpanoon myös tulevassa ratkaisussa asetettaviin velvollisuuksiin. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan jo tästä seuraa, että vastuu täytäntöönpanon onnistumisesta on hyvin suuressa määrin tuomitulla eikä itse täytäntöönpanon tulisi vaatia tuekseen juurikaan erillisiä toimivaltuussäännöksiä siltä varalta, että täytäntöönpano ei tuomitusta johtuvista syistä onnistu.

Nyt esitetyssä 2 luvun 12 g §:ssä säädettäisiin (vapaana olevan) tuomitun velvollisuudeksi ottaa välittömästi yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen. Jos tuomittu laiminlyö heti tämän ensimmäisen hänelle asetetun velvollisuuden, voitaneen perustellusti kysyä, onko etsintäkuuluttaminen tai mikään muukaan toimi täytäntöönpanoa varten enää mielekästä.

Perustellumpaa voisi olla tulkita tilannetta 12 i § 2 momentin mukaisena törkeänä velvollisuuden rikkomisena tai vaihtoehtoisesti pakenemisena. Mahdollista olisi myös täydentää sanottua 12 i § 2 momenttia joko siten, että siinä erikseen mainittaisiin 12 g § 1 momentin 1 kohdan mukainen laiminlyönti ottaa välittömästi yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen, tai siten, että erityiseksi rikkomisen muodoksi säädettäisiin tutkinta-arestin suorittamisen aloittamatta jättäminen (vrt. laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 26 § 1 momentti).

Käräjäoikeus esittää harkittavaksi esitetyn uuden 12 k § tarpeellisuutta.

Lausunnon valmistelu ja allekirjoitus

Lausunnon on valmistellut käräjätuomari, osastonjohtaja Mikko Jaatinen

Hannu Kilpelä
laamanni